

...Og så de korte nyheder!

Semiotikken i det tyvende århundrede kan overordnet inddeles i en angelsaksisk og en kontinental (fransk) tradition. Bogen *Semiotik* forsøger frem for en gennemgang af enkelte forskere at udvælge en række temaer og redegøre for deres sammenhæng på tværs af disse to hovedretninger. Samtidig diskuterer den også muligheden for en konkret anvendelse af de teoretiske overvejelser indenfor eksempelvis kunstanalyse.

Søren Kjørup. *Semiotik*.
Roskilde Universitetsforlag, 2002. 93 s. 98 kr.

af Jakob Simonsen

Professor i videnskabsteori ved Roskilde Universitet Søren Kjørup (forfatter til *Menneskevidenskaberne: Problemer og traditioner i humanioras videnskabsteori*) har netop begået en lille bog med den korte men præcise titel *Semiotik*. Bogen er nummer to i serien *Problemer, positioner og paradigmer*, som Roskilde Universitetsforlag i øjeblikket udgiver på højtryk (se de to andre anmeldelser i dette nummer af *Semikolon*).

Kjørup drager i sin indledning en generel distinktion mellem en indeksikalsk tegnopfattelse (i Pierces forstand) på den ene side og kommunikative tegnopfattelser på den anden. Den kommunikative tegnopfattelse kan videre opdeles i det, som Kjørup kalder for almindelige tegn, som vi bruger til at *sige* noget til hinanden og specielle tegn, som vi bruger til at *vise* noget til hinanden. Distinktionen mellem den indeksikalske og den kommunikative tegnopfattelse svarer i store træk til et skel mellem det, som Kjørup kalder for en konkret idiografisk og en generel nomotetisk erkendelsesinteresse.

Det område, han har valgt at beskæftige sig med, er den nomotetiske semiotik, hvilket må siges at være et naturligt valg i forbindelse med en generel indføring i emnet. Det specielle ved bogen er, at Kjørup i modsætning til de sædvanlige indføringer (her nævner han selv Anne Marie Dinesens "*Grundbog i semiotik*", som også kan anbefales herfra) har valgt at prioritere en tematisk fremstilling af tegntyperne.

I sit indledende kapitel *Sprog* redegør han for den strukturalistiske semiotik eller semiologien, som den også kaldes af dens ophavsmand den schweiziske lingvist Ferdinand de Saussure. Læseren præsenteres

[1]

blandt andet for den centrale distinktion mellem *Langue* og *Parole* samt semiologiens opfattelse af tegnet som en dobbelt struktur bestående af *signifiant* og *signifié* (Saussure) også kaldet *udtryk* og *indhold* (Hjelmslev). Videre forklares de overordnede træk ved begreberne arbitraritet samt konnotation og denotation, før end vi for en stund forlader semiologien og bevæger os over i den piercianske semiotiks inddeling af tegnet i tegn-genstand-interpretant. Herfra fører Kjørup os videre omkring den angelsaksiske talehandlingsteori og i en bue tilbage til semiologiens distinktion mellem syntagmatiske og paradigmatiske sammenhænge, og i forlængelse heraf forklares begrebsparrene selektion og kombination samt metafor og metonymi.

I bogens andet kapitel med overskriften *Sproglige systemer* ser Kjørup nærmere på en række kommunikative tegnsystemer, hvilket skal tjene til at eksemplificere nogle af de semiologiske begreber, som han har gennemgået i det foregående. Der indledes med en kort diskussion af forholdet mellem verbalsproget og semiologiske systemer generelt, og Kjørup fremdrager i den forbindelse den franske litteraturvidenskabsmand Roland Barthes. Dette leder efter et par eksempler på forskellige tegnsystemer over i en afrundende redegørelse for forholdet mellem tale og skrift.

I det følgende kapitel introduceres vi først for det, som kaldes de indeksikalske tegn, som også blev kommenteret i indledningen til bogen. Efterfølgende, og i forlængelse heraf, forklarer Kjørup Pierces begreb abduktion og dets forhold til de to gængse slutningsformer, induktion og deduktion.

I bogens sidste kapitel gøres der nogle overvejelser over billeder og deres måde at betyde på. Kjørup argumenterer i forlængelse af den amerikanske filosof Nelson Goodman for, at man ikke kan forklare et billede med henvisning til, hvad dets indhold forestiller. Herefter gennemgår han det, som han kalder for lighedsteorien og dens relation til billedkunstneriske fremstillinger. Efter en generel gennemgang af nogle centrale aspekter ved billeder går Kjørup i forbindelse med den østrigsk-engelske kunsthistoriker Ernst H. Gombrich over i en redegørelse for begrebet skema. Han deler skemaer op i psykologisk motiverede perceptionsskemaer og konventionelt motiverede billedskemaer, som, han mener, påvirker hinanden gensidigt. Bogen afrundes med en redegørelse for den billedteori, som man finder hos

den tyske kunsthistoriker Erwin Panofsky og i forlængelse heraf den særlige billedeform, som udgøres af fotografiet.

Overordnet er Søren Kjørups bud på en introduktion til semiotikken nogenlunde velstruktureret og pædagogisk skrevet, om end en smule kort. Bogens valg af den strukturelle semiotik gør, at den mange steder lapper over med Niels Brügger og Orla Vigsøs *Strukturalisme* fra samme forlag (se anmeldelse i dette nummer af *Semikolon*), hvilket er en lidt underlig prioritering fra forlæggerens side, som man dog ikke kan lægge forfatterne til last.

Hvis jeg skal nævne en mangel ved bogen, så savner jeg en introduktion til den dynamiske semiotik (se anmeldelsen af *Kognitiv Semiotik*), som ikke mindst i Danmark er blevet udviklet igennem de sidste par årtier, men dette kan der muligvis rådes bod på i et senere oplag.

Den alvorligste fejl ved bogen, set fra en semiotikstuderendes synsvinkel, er Kjørups formastelige og lidet oplyste påstand om, at semiotik ikke findes som universitetsfag i Danmark. Til hans generelle oplysning kan jeg informere om, at faget semiotik har eksisteret officielt på *Center for Semiotik* ved Århus Universitet først som en suppleringsuddannelse siden 1997 og ligeledes som en Kandidatuddannelse siden 2001. Kjørups mangel på viden om udviklingen indenfor eget felt rokker dog ikke ved, at der er tale om en hæderlig introduktion, som gennem sin tematiske strukturering delvist formår at supplere de efterhånden mange indgange til semiotikken, som der i dag findes på dansk.